

PROGRAMTERVEZET A NÉMET DEMOKRATIKUS KÖZTÁRSASÁG KÖZMÜVELŐDÉSI KÖNYVTÁRÜGYÉNEK A HÉTÉVES TERV KERETÉBEN VALÓ FEJLESZTÉSÉRE

BEVEZETÉS

1. Közművelődési könyvtáraink szocialista államunk legfontosabb nevelési és művelődési intézményei közé tartoznak. Állandóan felfelé ivelő fejlődésük során kapacitás és teljesítmény tekintetében jelentős színvonalat értek el. 1958 végén a községek 96,6 %-ában volt már közművelődési könyvtár. Ezek több mint 10,5 millió kötet könyvvel rendelkeztek. Mintegy 2 millió olvasónak - ami a lakosság kb. 11,5 %-ának felel meg - csaknem 34 millió kötetet kölcsönöztek ki. Abból a célkitűzésből, hogy a dolgozókat olvasó, tanuló és író embereké neveljük, és abból a szükségletből, hogy a lakosság többségét a haladó művészi és a tudományos irodalom olvasóivá nyerjük meg, továbbá azokból az ideológiai és tudományos-műszaki feladatokból, amelyek népgazdaságunk ujjáépítése során adódnak, s végül a vidék társadalmi szerkezetének megváltozásából új s egyre nagyobb könyvtári feladatok születnek. 1965-ig az olvasók számát 4 350 000-re kell emelni. (Ez az összlakosság 25 %-a, az olvasni tudó lakosság 28 %-a.)

2. Az irodalom társadalmi szerepe, az irodalom szervezett terjesztésének jelentősége, valamint a közművelődési könyvtárak kapacitása és teljesítményei és a könyvtárügy feladatai a fejlődésnek olyan fokát érték el, amelynek a könyvtárügy, lehetőségeinek és teljesítményeinek mégoly jelentős mennyiségi növelésével sem tud eleget tenni. Inkább azon fordul meg minden, hogy a közművelődési könyvtárügyet sokoldalú és rendszeres intézkedésekkel, amelyek valamennyi intézményt - legyen az felnőtt vagy gyermekkönyvtár, városi vagy falusi könyvtár - egyaránt felölelnek, minőségileg magasabb színvonalra emeljük.

3. A könyvtári munka minőségi színvonala elérésének egyik fontos feltétele valamennyi könyvtári dolgozó aktivizálása, a dolgozó tömegeknek a könyvtári munkába való minél nagyobb mérvű bevonása.

Itt elsőrendű jelentőségű a munkaversenyek bevezetése és a szocialista közönségi munka kifejlesztése a közművelődési könyvtárak területén. Különösen fontos e szempontból a közművelődési könyvtári dolgozók ideológiai és szakmai továbbképzésének biztosítása.

4. A közművelődési könyvtárügy hétéves terv keretében való fejlesztésének előfeltétele, hogy a szoros együttműködés új formái alakuljanak ki az állami szervekkel, a társadalmi szervezetekkel és a politikai tömeg munka területén működő intézményekkel, valamint a dolgozók széles tömegeivel.

5. Az NDK közművelődési könyvtárainak a hétéves terv keretében való fejlesztésére

tése azt a célt szolgálja, hogy a könyvtárügy szerkezete, szervezete, tevékenysége és munkamódszere köztársaságunk szocialista építésének u j f e l t é - t e l e i h e z a l k a l m a z k o d j é k és alkalmassá tegye könyvtárainkat a szocialista építés véghezvitelének minél hatékonyabb támogatására.

6. A közművelődési könyvtárügynek a hétéves terv keretében való fejlesztése lényeges feltétele annak, hogy a könyvtárak mint az irodalom terjesztésének legfőbb tényezői, a lehető legnagyobb mértékben és a leghatékonyabban t á m o g a t h a s s á k és m e g g y o r s í t h a s s á k a politikai-ideológiai, gazdasági és társadalmi, és kulturális átalakulás folyamatát.

7. A közművelődési könyvtárügynek a hétéves terv keretében való fejlesztése a következő célokat tűzi maga elé:

a/ a közművelődési könyvtárügy helyzetének megerősítése a tudomány, a kultúra és a népművelés egyetemes rendszerének keretében;

b/ a közművelődési könyvtárügy helyzetének megerősítése az irodalom terjesztését szolgáló intézmények rendszerén belül általában és a szocialista könyvtárak egyetemes rendszerén belül különösképpen;

c/ a közművelődési könyvtárügy valamennyi sajátos területének és munkájának a megerősítése.

Igy tehát a közművelődési könyvtárügynek a hétéves terv keretében való fejlesztése a különböző intézkedéseknek o l y a n r e n d s z e r é t j e l e n t i, amely a könyvtárügy további megerősítésére és kiépítésére és általános észszerűsítésére irányul.

FELADATOK

I.

A közművelődési könyvtárügy (mint a tudomány, a kultúra és a népművelés egyetemes rendszerének egyik alkotórésze) arányos fejlesztésének, egyöntetű intézkedéseinek és koordinált munkájának eszmei és anyagi biztosítása, az államigazgatási szervek és a módszertani irányítást végző központok tervező és irányító munkájának megjavítása, valamint a dolgozó lakosságnak a könyvtárügy alakításába való erőteljesebb bevonása útján.

1. Dokumentum kidolgozása: a szocialista könyvtárügynek a tudomány, kultúra és népművelés e g y e t e m e s r e n d s z e r é b e n elfoglalt helyzetéről és szerepéről; annak megállapítása, hogy a szocialista könyvtárügy - mint az irodalomterjesztés legfőbb tényezője - az i r o d a l o m t e r j e s z t é s é s v e l f o g l a l k o z ó e g y é b i n t é z m é n y e k k e r e t é b e n milyen helyet foglal el és mi a szerepe, végül pedig a közművelődési könyvtárügy s z e r e p é n e k a tisztázása.

2. Köztársaságunk szocialista könyvtárügyének fejlesztését szolgáló k ö n y v - t á r i t ö r v é n y megalkotása (többek között a következő kérdésekre vonatkozóan: a könyvtárak egyetemes rendszere, központi könyvtárügyi tanács létrehozása a minisztertanács mellett, könyvtári tanácsok létrehozása a helyi szerveknél, a könyvtári hálózatok fejlesztése, tervezés és pénzügyek, nyilvántartás, statisztika, káderkérdések).

3. Kötelező i r á n y e l v e k és i r á n y s z á m o k kidolgozása a közművelődési könyvtárak fejlesztési tervéhez a népgazdasági terv keretében (a beruházási tervet is beleértve) és a költségvetési tervek keretében, az olvasók számának tervezési növelése és a lakosság irodalommal való ellátásának biztosítása érdekében.

4. Országos méretű és folyamatos jellegű m u n k a v e r s e n y megindítása, amely lényeges eszköz a közművelődési könyvtárügy főfeladatainak megoldásában.

5. A közművelődési könyvtárak tervszerű együttműködésének biztosítása valamennyi, a kultúra, népművelés és politikai tömegmunka területén működő szervvel, állami intézménnyel és társadalmi szervezettel (köztük a falusi klubokkal és népfőiskolákkal, a lakóterületek kulturális központjaival, iskolákkal, sajtóval és rádióval).

6. A lakosság erőteljesebb bevonása a közművelődési könyvtárügy a lakításiába, a könyvtári munka változatos, sajátos formáinak szervezett alkalmazásával, amilyen például az állandó bizottságokban, könyvtári aktívában, olvasói aktívában, könyvkihordó-szolgálatban való részvétel.

7. A közművelődési könyvtári munka célszerű, a művelődéspolitikai és gazdasági elveknek megfelelő ésszerűsítése és központosítása, beleértve az egyes könyvtári üzemek gazdaságosságának a kérdését (többek között a központi feldolgozást) is.

8. A szocialista könyvtári munka alapelveinek megfelelően, a szabaddolcos kölcsönzés általános bevezetése.

9. Hatékony és ésszerű könyvtári propaganda kifejlesztése.

II.

A közművelődési könyvtárak hálózatainak megerősítése és az új társadalmi feltételeknek megfelelő további kiépítése. E hálózat része az NDK könyvtárügyének valamennyi ágát átfogó, területi és funkcionális szempontból egységesen koordinált egyetemes szocialista könyvtári rendszernek.

1. A szükségesnek tartott könyvtár típusok (falusi és városi könyvtárak, gyermekkönyvtárak, zenei könyvtárak stb.), továbbá a közművelődési könyvtárügy könyvtári központjai (Zentralinstitut, megyei és járási könyvtárak) funkcióinak és feladatainak meghatározása.

2. Városi és vidéki könyvtári körzetek kialakítása, amelyek egymással szerves kapcsolatban, köztársaságunk egyéb könyvtári ágával együttműködve, biztosítják a lakosságnak irodalommal való tervszerű és rendszeres ellátását:

a/ a közművelődési könyvtárügy munkáját végző központok kiépítése és továbbfejlesztése által

a köztársaságon belül,

a megyéken belül,

a járásokon belül,

továbbá szervezeti szabályzat kidolgozásával a megyei és járási könyvtárak számára;

b/ új központok létrehozásával a vidéki könyvtári munka számára és a központi könyvtárak munkája irányelveinek megállapításával;

c/ városi könyvtári hálózatok kialakítása irányelveinek megállapításával és a városi könyvtárak területi megoszlásának felülvizsgálásával és megjavításával;

d/ a könyvtárközi könyvellátás (kölcsönzés) sajátos formáinak és módszereinek kifejlesztésével.

III.

A könyvállomány folyamatos kiépítésének és a hálózaton belüli célszerű megoszlásának biztosítása abból a célból, hogy a közművelődési könyvtárak a lakosság irodalmi igényeit, a művelődésre való szocialista jog értelmében és az állandóan növekvő igényeknek megfelelően ki tudják elégíteni.

1. Az állománygyarapítás egységes művelődéspolitikai irányvonalának és a művelődéspolitikai szempontból legértékesebb s így könyvtári

szempontból legfontosabb könyveknek, különösen a szocialista irodalomnak a társadalmi szükségleteknek megfelelő, kielégítő mértékű rendelkezésre bocsátása a közművelődési könyvtárakban, az alábbi intézkedésekkel:

a/ a meglevő állomány szocialista szellemű felülvizsgálata (selejtezés, helyes arányok, helyileg kevésbé használt állomány áthelyezése);

b/ az igények folyamatos, rendszeres felkutatása;

c/ az állomány folyamatos kiegészítése és bővítése az állománygyarapítást szolgáló központi segédeszközök és cimanyag (könyvtárellátó jegyzékek - Vorankündigungsdienst für Bibliotheken; törzsállomány-jegyzékek - Listen für Kerntitel und Grundbestandstitel) kötelező érvényű utmutatása szerint;

d/ kötelezően beszerzendő könyvek cimanyagának (Pflichttitel) összeállítás az irodalompropaganda biztosítására;

e/ a közművelődési könyvtárak ésszerű, gyors és kielégítő központi ellátása könyvtári kötésű könyvekkel;

f/ a közművelődési könyvtárak költségvetési szükségletére (könyvbeszerzés) vonatkozó, tudományosan megalapozott normák (mérészámok) betartásának és differenciált alkalmazásának biztosítása, a könyvtár típusának és nagyságának stb. figyelembevételével.

Országos érvényű rendeletek és kötelező érvényű megállapodások útján kell biztosítani ezeknek az intézkedéseknek a végrehajtását. Le kell szögezni többek között, hogy a könyvtárellátó jegyzékei a közművelődési és szakszervezeti könyvtárak állománygyarapításának kötelező munkaeszközei. A könyvtárakat elsősorban a könyvkiadóknak kell ellátniuk könyvekkel. Ujra kell szabályozni a könyvellátás jelenlegi szervezeti formáit és biztosítani kell a kötelezően beszerzendő könyvek számára szükséges hiteleket.

2. A közművelődési könyvtárak állománya a szocialista ember nevelésére és sokoldalú képzésére kell hogy szolgálja. Olyan intézkedésekre van szükség, hogy a könyvtárak állománya - racionális területi megosztással - teljes mértékben elegendő tudjon tenni ezeknek a nevelői és művelődési feladatoknak. Ilyen intézkedések:

a/ a különböző könyvtártípusok könyvállományában tükröződő művelődési formák kérdéseinek további kutatása és ezeknek az ismereteknek az állománygyarapítási politikában való felhasználása;

b/ az ajánlott művek és a törzsállomány egyöntetű megállapítása a különböző könyvtártípusok számára;

c/ normák felállítás a könyvtár típusa és az állomány nagysága közötti viszonyra vonatkozóan;

d/ az állomány elhatárolása és koordinálása a közművelődési könyvtárak és más könyvtárak között (különös tekintettel a tudományos könyvtárakra, szakszervezeti könyvtárakra és iskolai könyvtárakra);

e/ az ismeretterjesztő és szakkönyvek helyes arányának helyreállítása a közművelődési könyvtárak teljes állományában;

f/ központi irányítás megszervezése az ismeretterjesztő és szakkönyvek állományának kiépítése érdekében;

g/ a megyei könyvtáraknak állomány-központokká való fejlesztése a közművelődési könyvtárak hálózatában.

IV.

A közművelődési könyvtári munkára alkalmas, megfelelő számú káder tervszerű megnyerése, kiképzése, munkába állítása és állandó továbbképzése.

1. A közművelődési könyvtárak káderszükségletének felderítése és kielégítésének biztosítása. A rendszeres és súlyponti jellegű káderpolitika biztosítása. Kádertartalékról való gondoskodás, amely biztosítja a közművelődési könyvtárúgy gyors, tervszerű fejlesztését.

2. A könyvtári munkára vonatkozó tapasztalati értékek megállapítása a különböző típusú és nagyságú könyvtárak munkaezterős z ü k s é g l e t é n e k felmérésére, amely alapul szolgál a közművelődési könyvtárügy munkaerőtervezéséhez. Annak az összefüggésnek a vizsgálata, amely egyrészt a könyvtár nagysága és a hatóságára eső várható olvasói szám, az állomány nagysága és a könyvtár teljesítménye, másrészt a könyvtárosi és könyvtártechnikai munkaerők száma és minősége között fennáll.

3. A könyvtárosok és egyéb könyvtári munkaerők közötti munka megosztás, a feladatok és a tevékenység megállapítása, a könyvtárosok és egyéb könyvtári munkaerők munkafeltételeinek, munkaidejének és díjazásának szabályozása, a szocialista könyvtárügy jelentőségének megfelelően.

4. A káderek specializálódásának megfelelő könyvtári gyakorlat követelményeinek érvényesítése és ennek a specializálódásnak a biztosítása megfelelő intézkedésekkel, a könyvtárosképzés és továbbképzés keretében.

5. A mellékfoglalkozású könyvtárosi tevékenység feltételeinek és előfeltételeinek tisztázása a városi és vidéki könyvtárügyben, és ilyen munkaerők bevonása a könyvtári munkába, a szocialista könyvtárüggyel szemben támasztott új, magasabb követelményeknek megfelelően.

6. A könyvtári személyzet kiképzésének újjászervezése. Itt különösen nagy jelentőségű, hogy elérjük a könyvtárosképzésben az elmélet és gyakorlat szoros kapcsolatát, a közvetlen (Direktstudium) és a levelező oktatás kombinálásának bevezetésével, és a levelező oktatásnak a szakképzettség nélküli könyvtári dolgozók számára való kiépítésével.

7. A továbbképzés rendszerének megteremtése, a könyvtári személyzet állandó szakmai képzése céljából, a különböző könyvtári hálózatokban, könyvtártípusokban és különböző nagyságú könyvtárakban.

8. A kollektív munka minőségileg új, szocialista formáinak a kifejlesztése a közművelődési könyvtárakban.

V.

Sajátos munkaeszközök és munkamódszerek kifejlesztése és elterjesztése a közművelődési könyvtárakban, amelyeknek segítségével meg lehet oldani a lakosság irodalommal való könyvtári ellátásának új társadalmi feladatait.

1. A szocialista könyvtári rendszer felépítésének megfelelő állományfelállítás kifejlesztése.

a/ szakra rendszer kidolgozása a közművelődési könyvtárak (felnőtt- és gyermekkönyvtárak) számára;

b/ e szakrendszer fokozatos bevezetése valamennyi alkalmazási területén. A központi szakozás biztosítása;

c/ egységes katalógus-rendszer kifejlesztése a helyi és könyvtárközi munka érdekében;

d/ társadalmi szempontból fontos és hatékony bibliográfiák ésszerű kidolgozásának, kiadásának és felhasználásának biztosítása.

e/ a társadalmi szükségleteknek megfelelő tájékoztató tevékenység megszervezése és az ehhez szükséges segédeszközök fejlesztése, a könyvtárak egyetemes rendszerén belüli munkamegosztás tekintetbe vételével.

2. Az olvasóval való egyéni és kollektív foglalkozás sajátos módszereinek és segédeszközeinek összegyűjtése, tanulmányozása és általánossá tétele.

a/ az olvasóval való egyéni és kollektív foglalkozás összefüggő rendszerének megteremtése;

b/ az olvasóval való egyéni és kollektív foglalkozás erőteljesebb koordinálása és irányítása, különösen a sulyponti kérdéseknek megfelelő irodalompropagandám való iránvétel útján;

c/ az olvasóval való kollektív munka gyakorlatában kialakult módszerek hasznosítása és terjesztése, különös tekintettel az egyes könyvtártípusokra;

d/ az új, haladó társadalmi fejlődésből adódó olvasószolgálati módszerek bevezetése és széles körben való felhasználása.

VI.

A könyvtári szervezet és ügymenet (üzem) ésszerűsítése, a könyvtárak elhelyezésének, felszerelésének és berendezésének megjavítása a leghaladóbb tapasztalatok alapján és az új követelményeknek megfelelően, tekintettel az egyes könyvtárak további fejlődésére és a könyvtári hálózatban való együttműködésükre.

1. Ésszerű könyvtári szervezet és ügymenet bevezetése a közművelődési könyvtári hálózat különböző típusú és nagyságú könyvtáraiban, különös tekintettel az e célból kialakított összetett munkafolyamatok időt-megtakarító központosítására.

a/ az ügymenet racionális tagolása, alapsémájának kialakítása egy e célra kijelölt közművelődési könyvtárban;

b/ egységesen használható ügyviteli nyomtatványok központi előállítás;

c/ a kölcsönzés ésszerű formáinak kifejlesztése szabadpolcos könyvtárakban és könyvtárközi funkciókat végző könyvtárakban;

d/ az állomány leltározásának egyszerűsítése és valamennyi közművelődési könyvtárra való kötelező érvényű szabályozása;

e/ az állományrevízió ésszerű módszereinek kialakítása;

f/ a könyvtártechnika célszerű anyagainak és eszközeinek alkalmazása.

2. A város és vidék kulturális központjainak, a könyvtáraknak célszerű és megalapozott elhelyezése és felszerelése:

a/ hosszulejárati tervek kidolgozása az állami közigazgatási szervekkel kielégítő könyvtári épületek emelésére, illetve a meglévő helyiségek átépítésére, a közművelődési könyvtárak számára;

b/ könyvtárépületek, illetve átépítések tervezésére vonatkozó alapelvek kidolgozása a különböző típusú és nagyságú könyvtárak számára;

c/ könyvtári butorok és egyéb leltári tárgyak célszerű, szép formájú és olcsó típusainak kialakítása.

3. A szabadpolc-rendszer követelményeinek megfelelő célszerű könyvtári kötések előállítása és a könyvvédelem ésszerűsítése.

4. Könyvtári munkában használt anyagok és berendezési tárgyak előkészítésének és előállításának biztosítása, kifogástalan minőségben és elegendő mennyiségben (folia, papír és karton, butor stb.).

5. A statisztikai adatfelvétel ésszerű, a napi munkafolyamatokba beilleszthető megszervezése.

VII.

A tudományos kutató- és elméleti munka, a sokoldalú publikációs tevékenység tervszerű előmozdítása és összehangolása.

1. Az alapvető tudományos munkák végzésének tervszerű előmozdítása és összehangolása:

a/ azoknak az elméleti problémáknak és kutatási kérdés-komplexumoknak az összefoglalása, amelyek a közművelődési könyvtáraknak a hétéves terv keretében való fejlesztéséből adódnak. A tudományos kutatás tématervének összeállítása;

b/ a már meglévő eredmények rendszeres összegyűjtésének, kiértékelésének és hasznosításának biztosítása a további könyvtártudományi munka érdekében;

c/ a külföld, különösen a szocialista országok könyvtártudományi eredményeinek összegyűjtése és kiértékelése;

d/ a közművelődési könyvtárügy területén folyó könyvtártudományi kutatás összehangolása és e kutatómunka összehangolása más intézmények; tudományos könyvtárak, a felnőtt nevelés intézményei, a neveléstudományi intézmények stb. munkájával;

e/ az eddiginél több dolgozó kiválasztása és képzése a könyvtár-
tudományi munka különböző területei számára.

2. A publikációs tevékenység tervszerű előmozdítá-
sa és fejlesztése.

a/ hosszalajáratu kiadási terv tematikájának összeállítása és anyagi fel-
tételleinek biztosítása. A terv zömmel azokat a feladatokat tartja szem előtt,
melyek a közművelődési könyvtárügynek a hétéves terv keretében való fejlesztéséből adódnak és felöleli a könyvtár-
tudományi kiadványokat, tankönyveket,
módszertani munkákat, az irodalom propagandáját szolgáló anyagot és bibli-
ografiákat;

b/ a kiadványok terjesztésének és felhasználásának anyagi és szervezeti
biztosítása.

3. A "D e r B i b l i o t h e k a r" c. folyóirat tervszerű bevonása a köz-
művelődési könyvtárügy hétéves tervének előkészítésébe és megvalósításába.

a/ a folyóiratnak, mint a közművelődési könyvtárügy központi, ideológiai
és szakmai vezető orgánumának megerősítése;

b/ a kollektív irányítás elvének nagyobb mértékben való alkalmazása a
szerkesztési munkában;

c/ a folyóiratnak a közművelődési könyvtárügy munkaeszközévé való fejlesztése.

Eredeti cím: Entwurf eines Programms zur Entwicklung des allgemeinen öffent-
lichen Bibliothekswesens im Siebenjahrplan.
Megjelent: Der Bibliothekar. 14. Jg. 1960. 1. no. 3-10. p.
OSzK. ford. sz.: 2286